

Άπω Ανατολή

Η σειρά **Η Μουσική των Λαών** είναι μια προσπάθεια να περιγραφούν, να εικονογραφηθούν και να "ενδυθούν" ηχητικά ορισμένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά στοιχεία της παραδοσιακής μουσικής των διαφόρων λαών των πέντε ηπείρων.

Ιδανικά, τα άρθρα αυτά θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σαν εκπαιδευτικό συμπλήρωμα στη διδασκαλία της Μουσικής του Κόσμου στα σχολεία και τα ωδεία. Η σειρά παρουσίασης των μουσικών πολιτισμών των ηπείρων ακολουθεί αυτή του σχολικού διδακτικού βιβλίου *Η Μουσική, Μέσα από την Ιστορία της* του ΟΕΔΒ για το μάθημα της μουσικής της β' γυμνασίου.

Ξεκινώντας το μουσικό του ταξίδι από την Άπω Ανατολή, το Τετράδιο φιλοδοξεί τους προσεχείς μήνες να καλύψει τη μουσική όλου του κόσμου.

Για το Τετράδιο
Μαριάννα Αναστασίου
Αθήνα 1 Απριλίου 2004

Άπω Ανατολή

Ανατολική Ασία

Κίνα

Οι γνώσεις μας για την πολυσύνθετη ιστορία της Κινέζικης μουσικής βασίζονται σε μια πληθώρα γραπτών, χαρακτηριστικών και ζωγραφικών μαρτυριών 2000 χρόνων.

Μουσικά όργανα

Ένα από τα σημαντικότερα όργανα της Κίνας, ξεχωριστό για το

ιδιαίτερο ηχόχρωμά του, είναι το πνευστό όργανο **ντι** (dǐ, dizi) (βλ. φωτογραφία), που, παρόλο που μας θυμίζει το δυτικό φλάουτο, είναι φτιαγμένο από μπαμπού και το ιδιαίτερο ηχόχρωμά του οφείλεται σε μια ειδική μεμβράνη που τοποθετείται κοντά στο επιστόμιο. Στο ηχητικό παράδειγμα **Ο πράσινος λωτός** το ντι συνοδεύεται από το πνευστό **σενγκ** (sheng), το οποίο στάθηκε πρόγονος των παρόμοιων πολύαυλων οργάνων που θα δούμε παρακάτω στην Ταϊλάνδη και το Λάος.

Το πιο αντιπροσωπευτικό έγχορδο όργανο της Κίνας λέγεται **πίπα**(pipa)(βλ. φωτογραφία), μοιάζει με το λαούτο κι έχει 4 χορδές.

Ένα άλλο έγχορδο όργανο είναι το **ερ-χου** (erhu) που έχει 2 χορδές, μακρύ μπράτσο, κυλινδρικό κορμό καλυμμένο με δέρμα φιδιού και παίζεται με δοξάρι. Ο εκτελεστής του ερ-χου χρειάζεται το μισθό πολλών μηνών προκειμένου να αγοράσει ένα καλό τέτοιο όργανο. Στο ηχητικό παράδειγμα **Φεγγαρόφωτο στον ποταμό Τσιγγκ Γιανγκ** τα δύο όργανα πίπα και ερ-χου παίζουν μαζί τη μελωδική γραμμή.

Ένα ακόμη από τα βασικά κινέζικα όργανα είναι το **γιανγκίν** (yangqin) που μοιάζει με το δυτικό σαντούρι ή κανονάκι. Έφτασε στην Κίνα από το εξωτερικό τον 16ο αιώνα και γι' αυτό το όνομά του σημαίνει "ξενόφερτο όργανο".

Στο ηχητικό παράδειγμα **Κεντημένο πουγγί** το γιανγκίν παίζει, όπως συνήθως, το ρόλο του αρχηγού του μουσικού συνόλου και κινείται με ιδιαίτερη μαεστρία πάνω στους φθόγγους της πεντατονικής κινέζικης κλίμακας.

Κινέζικη όπερα

Ανάμεσα στην ποικιλία των θεατρικών ειδών της Άπω Ανατολής, ίσως το μοναδικό αμετάβλητο στοιχείο είναι η παρουσία και η σημασία της συνοδευτικής μουσικής. Στην Κίνα μόνο, τα είδη όπερας που υπάρχουν υπολογίζονται σε 350 και τα περισσότερα από αυτά αποτελούν έναν παράξενο συνδυασμό λόγου, τραγουδιού, παντομίμας, χορού και ακροβατικών.

Το πιο διαδεδομένο είδος είναι η **όπερα του Πεκίνου** (βλ. φωτογραφία), όπου η μουσική, ο λόγος, τα κουστούμια και το μακιγιάζ είναι καθορισμένα κι έχουν συμβολικό χαρακτήρα.

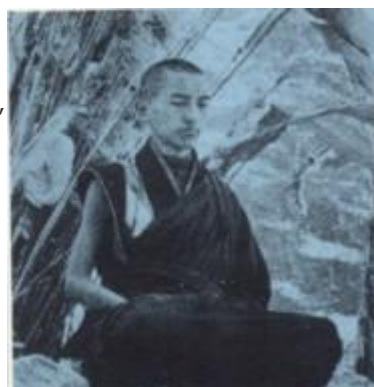
Στη λυρική άρια **Η εκδίκηση** , που ανήκει στην τραγουδιστική παράδοση **ερχούανγκ** (erhuang), ο ερμηνευτής είναι ένας ηθοποιός και συνοδεύεται από ένα κλασικό σύνολο της όπερας του Πεκίνου.

Θιβέτ

Παρόλο που τα τελευταία χρόνια το Θιβέτ ανήκει στην Κίνα, η πολύχρονη ανεξάρτητή του πορεία στα ιστορικά χρονικά, έχει αντίκτυπο και στη μουσική του. Στο Θιβέτ, τη "σκεπή του κόσμου", όπως χαρακτηριστικά αποκαλείται λόγω του υψόμετρου του (4.000 μέτρα), ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η μουσική που συνδέεται με τις διάφορες θρησκευτικές βουδιστικές αιρέσεις. Οι ιδιαιτερότητές της διαφαίνονται σε όλα τα στοιχεία της, μα περισσότερο στα παράξενα ηχοχρώματα που προκαλούν τα μοναδικά κρουστά και πνευστά όργανα.

Το ηχητικό απόσπασμα προέρχεται από μια ηχογράφιση στο Μοναστήρι του Θαμου, όπου διαμένουν μοναχοί και μοναχές της

Θιβητιανής αίρεσης των *γκελούγκπα* (gelugpa). Εκτός από τις ανδρικές και τις γυναικείες φωνές που εδώ συνδυάζονται, μπορούμε να ακούσουμε και ένα τμήμα οργανικής μουσικής, όπου κυριαρχεί το πνευστό όργανο *ντριλλ-μπου* (drill-bu) που θυμίζει το δικό μας ζουρνά.

Ιαπωνία

Μουσικά όργανα

Ένα από τα πιο γνωστά όργανα της Ιαπωνίας είναι το έγχορδο *μπίγουα* (biwa) που όπως μαρτυρά τόσο η εικόνα όσο και το όνομά του κατάγεται από το κινέζικο όργανο *pipa* που συναντήσαμε παραπάνω.

Στο ηχητικό παράδειγμα *Tyusingura* ακούμε την τεχνική παιξίματος *tikuzen*, ενώ η γιαπωνέζα ερμηνεύτρια, χρησιμοποιώντας τους ιδιαίτερους λαρυγγισμούς της παράδοσης της χώρας της, τραγουδά το φημισμένο μύθο για τους 47 βασιλικούς υπηρέτες.

Μουσικό Θέατρο

Όπως και στην Κίνα έτσι και στην Ιαπωνία, η μουσική είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το θέατρο, εξυπηρετώντας άριστα της ανάγκης της δραματικής πλοκής. Πολλά είναι τα είδη του ιαπωνικού θεάτρου με κυριότερο το *Θέατρο No*.

Στο ηχητικό παράδειγμα *Nozakimura* ακούμε τη μουσική μιας παράστασης κουκλοθέατρου. Τον ερμηνευτή, που τραγουδά σύμφωνα με το τραγουδιστικό ιδίωμα *gidayu busi*, συνοδεύει το πολύ απλό και χαρακτηριστικό ιαπωνικό τρίχορδο όργανο *σαμίσειν* (syamisen) (βλ. φωτογραφία).

Αυλική μουσική

Ένα από τα σημαντικότερα είδη της Ιαπωνικής μουσικής είναι η μουσική *γκαγκάκου* (gagaku) που συνδέεται με την παραδοσιακή μουσική της αυτοκρατορικής αυλής. Σήμερα το είδος αυτό χωρίζεται σε τρεις υποδιαιρέσεις:

- ▣ στα τραγούδια και τους χορούς από την ιαπωνική παράδοση
- ▣ στη μουσική και τους χορούς από άλλες χώρες, και
- ▣ στα φωνητικά είδη με καταγωγή τόσο από την Ιαπωνία, όσο και από άλλες χώρες.

Παραδοσιακή μουσική

Στην παραδοσιακή μουσική της Ιαπωνίας ο ρόλος των δύο φύλων είναι καθορισμένος και οι σχετικοί κανόνες έχουν μεταφερθεί αυτούσιοι μέσα στις εκατοντάδες των χρόνων.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της λαϊκής Ιαπωνικής μουσικής είναι το *Τραγούδι από τον Γάγγη* , που με τον έντονα χορευτικό του ρυθμό, είναι ένα από τα δημοφιλέστερα παραδοσιακά τραγούδια στην Ιαπωνία. (βλ. παρτιτούρα)

Κορέα

Παρόλο που για πολλούς θεωρείται ως ο δρόμος της διακίνησης των πολιτιστικών αγαθών ανάμεσα στην Κίνα και την Ιαπωνία, στην ουσία η Κορέα έχει τις δικές της μουσικές παραδόσεις που συχνά διαφέρουν αισθητά από εκείνες των γειτονικών της χωρών, ιδιαίτερα όσον αφορά την παραδοσιακή της μουσική.

Ένα βασικό χαρακτηριστικό της παραδοσιακής μουσικής της Κορέας είναι ότι στο παραδοσιακό τραγούδι δεν υπάρχει σαφής διάκριση ανάμεσα στους ερασιτέχνες και τους επαγγελματίες, ή τους αρχάριους και τους εξασκημένους μουσικούς.

Το ηχητικό παράδειγμα *Arirang* είναι ένα από τα πιο γνωστά παραδείγματα κορεάτικου παραδοσιακού τραγουδιού.

Οι κορεάτες τραγουδιστές εφαρμόζουν τεχνικές διαφραγματικής αναπνοής, τόσο στη θρησκευτική όσο και στην κοσμική τους μουσική. Το τραγούδι *Σαν θηλυκός φασιανός που κυνηγιέται από γεράκι* που ανήκει στο φωνητικό γένος *καγκόκ* (kagok), ο τραγουδιστής βασίζεται στις παραδοσιακές αυτές τεχνικές και συνοδεύεται από ένα τυπικό κορεατικό ορχηστρικό σύνολο. Κυρίαρχο ανάμεσα στα όργανα είναι το έγχορδο *καγιαγκούμ* (kayagum) (βλ. φωτογραφία επάνω)

Μογγολία

Η παραδοσιακή μουσική της Μογγολίας εκφράζει την ιστορία και την ταυτότητα των μουσικών της με έναν έντονα ποιμενικό χαρακτήρα. Ο χαρακτήρας αυτός γίνεται έκδηλος ακόμα και στην κατασκευή των οργάνων της. Για παράδειγμα, το πιο αντιπροσωπευτικό όργανο της χώρας, το *μορίν χούουρ* (morin huur) (βλ. φωτογραφία), όπως μαρτυρά και το όνομά του που σημαίνει "το βιολί του αλόγου", έχει σκαλισμένο στο μπράτσο του ένα κεφάλι αλόγου, ενώ οι δύο χορδές του, καθώς και το δοξάρι, είναι φτιαγμένα από τρίχες αλόγου.

Νοτιοανατολική Ασία

Η μουσική καθεμιάς από τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας είναι σαν ένα μοναδικό μείγμα μπαχαρικών. Μερικές κουζίνες είναι πιο "πικάντικες" από άλλες. Στο σύνολό τους όμως, οι χώρες αυτές βασίζουν τη μουσική τους στον αυτοσχεδιασμό, όπου μέσα σε ένα σύνολο ο κάθε ένας μουσικός είναι τελείως ελεύθερος, πράγμα που οδηγεί σε ένα ιδιαίτερος ενδιαφέρον ηχητικό αποτέλεσμα.

Ηπειρωτική Νοτιοανατολική Ασία

Καμπότζη

Στο βασίλειο της Καμπότζης οι άνθρωποι, στη συντριπτική πλειοψηφία τους, ανήκουν στη φυλή των **Κμερ** (khmer).

Στο ηχητικό παράδειγμα *Thep monorom* μπορούμε να πάρουμε μια ιδέα για τη μουσική τους. Οι Κμερ μαθαίνουν τη μουσική τους παράδοση από στόμα σε στόμα και από γεννιά σε γεννιά, ακολουθώντας πιστά τις τεχνικές οδηγίες των προγόνων τους. Οι χορευτές με τη σειρά τους εξασκούνται στο παλάτι από την ηλικία των 5 ετών προκειμένου να μάθουν να εναρμονίζουν το σώμα τους στα καμπυλόγραμμα σχήματα που ορίζει η φιλοσοφία τους. Στη φωτογραφία εικονίζονται μπροστά οι χορεύτριες και στο βάθος οι μουσικοί του συνόλου.

Ταϊλάνδη

Η Ταϊλάνδη, όπως και οι Φιλιππίνες, υπήρξαν πάντα ανοιχτές προς τις πολιτιστικές επιρροές του δυτικού κόσμου. Η αμιγώς παραδοσιακή μουσική της Ταϊλάνδης, ιδιαίτερα στο βορά, ακούγεται πλέον σπάνια, και μερικά από τα βασικά της όργανά της τείνουν να εξαφανιστούν μετά το θάνατο των σημαντικότερων μουσικών της. Σύμφωνα με τους βοριοταϊλανδούς, η παραδοσιακή μουσική είναι για τους ηλικιωμένους και τους φτωχούς, ενώ η εξευρωπαϊσμένη μουσική απευθύνεται στους νέους που κοιτάνε μπροστά.

Οι σύγχρονοι μουσικοί προσπαθούν να ενσωματώσουν στοιχεία της παραδοσιακής τους μουσικής στη σύγχρονη δυτική μουσική κουλτούρα. Αυτή ακριβώς η τάση εκφράζεται με τον καλύτερο τρόπο στο ηχητικό παράδειγμα της τεχνικής *lam sing* όπου το **καέν** (khaen) (βλ. φωτογραφία), ένα από τα πιο δημοφιλή όργανα της χώρας, που προέρχεται από το κινέζικο σενγκ, συνδυάζεται με τα δυτικά ντραμς και άλλα ηλεκτρικά όργανα.

Λάος

Παρόλο που το Λάος είναι ιδιαίτερα αραιοκατοικημένο, ακριβώς λόγω των τεράστιων γεωγραφικών και γλωσσολογικών αποστάσεων που υπάρχουν ανάμεσα στις διάφορες περιοχές του, η μουσική του παρουσιάζει πολλές και ετερόκλητες όψεις. Σχεδόν παντού όμως, η επιρροή από τη γειτονική Ταϊλάνδη είναι εμφανής, κυρίως λόγω της ομοιότητας των παραδοσιακών οργάνων των δύο χωρών. Το κυρίαρχο μελωδικό όργανο είναι το **κένε** (khene) (βλ. φωτογραφία), που προέρχεται από το κινέζικο σενγκ, και αποτελείται από 16 αυλούς. Στο μουσικό παράδειγμα της τεχνικής *lam salavane* το ακούμε να συνοδεύει τον παραδοσιακό τραγουδιστή ο οποίος ονομάζεται **μόλαμ** (molam) και κατέχει μια εξέχουσα θέση στην κοινωνία του Λάος, όχι μόνο ως μουσικός, αλλά κυρίως ως ένα άτομο με ευρύτερες γνώσεις για τον πολιτισμό, την ιστορία, τον Βουδισμό κ.α.

Βιετνάμ

Το Βιετνάμ ήταν κινέζικη αποικία για περισσότερα από 1000 χρόνια, γι αυτό και η μουσική επιρροή της κινέζικης μουσικής είναι ιδιαίτερα έντονη. Στο Βιετνάμ είναι

δύσκολο να ξεχωρίσεις πότε μια μουσική παράσταση είναι παραδοσιακή και πότε έντεχνη, γιατί και τα δύο αυτά είδη έχουν κοινά στοιχεία. Αντίθετα, σημαντικές είναι οι διαφορές ανάμεσα στην θρησκευτική και την κοσμική μουσική. Στην πρώτη, η μουσική είναι μέσο επικοινωνίας ανάμεσα στους ζωντανούς και τους νεκρούς, τους παριστάμενους και τους θεούς. Στη δεύτερη, οι παραστάσεις γίνονται μακριά από τους ναούς, και συχνά συνδυάζουν χορό και θέατρο. Στο μουσικό παράδειγμα κοσμικής μουσικής *Αδερφέ γύρνα πίσω* τον τραγουδιστή συνοδεύει ένα σύνολο από κρουστά *γκονγκ*, τα οποία ανάλογα με το μέγεθός τους, την ιεραρχία και το ρόλο τους μέσα στο κομμάτι, μπορούν να χαρακτηριστούν ως «πατέρας», «μητέρα», «αδερφός» κ.λ.π.

Ινδονησία

Ιάβα

Όταν ο γνωστός γάλλος συνθέτης *Ντεμπυσι* πρωτάκουσε τη μουσική της Ιάβας, θαμπώθηκε από τον υψηλό βαθμό τελειότητας της ετεροφωνίας (όπως αυτή ονομάστηκε από του μουσικολόγους) που άθελά τους οι παραδοσιακοί μουσικοί χρησιμοποιούσαν. Σήμα κατατεθέν της μουσικής της χώρας είναι η παραδοσιακή ορχήστρα κρουστών *γκάμελαν* (gamelan) που ακούμε και στο παράδειγμα *Srempeg, pelog patet wolu*, και αποτελείται κυρίως από γκονγκ, τύμπανα και διάφορα μεταλλικά κρουστά. Ο έντονα ρυθμικός της χαρακτήρας έγινε ιδιαίτερα αγαπητός και στη Δύση και επηρέασε πολλούς γνωστούς συνθέτες. Οι μουσικές παραστάσεις συνήθως διαρκούν πολλές ώρες, ξεκινώντας από τη δύση και καταλήγοντας λίγο πριν από την ανατολή του ήλιου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της μεγάλης μουσικής παράδοσης της Ιάβας είναι ότι πολλές γυναίκες είναι άριστες ερμηνεύτριες οργάνων, παρόλα αυτά σπάνια εμφανίζονται δημόσια.

Μπαλί

Κι εδώ, η δεσποτικό ρόλο. Στο μουσικό συγκρότημα ανδρών την

ορχήστρα *γκάμελαν* παίζει παράδειγμα ακούμε ένα τραγουδιστών, που, σύμφωνα με

παράδοση *κεϊκπουγγκ* (cakering), μιμείται τον ήχο και το ρόλο των οργάνων στην ορχήστρα γκάμελαν. Η κινητήρια δύναμη της μουσικής είναι οι πανάρχαιες τελετουργίες, οι οποίες διέπουν και όλον τον πολιτισμό του νησιού. Το μυσταγωγικό στοιχείο είναι τόσο έντονο ώστε μερικά κομμάτια είναι τόσο ιερά που τα ονόματά τους παραμένουν μυστικά και οι ηχογραφήσεις δεν επιτρέπονται. Σε μερικά χωριά, οι επισκέπτες από άλλα μέρη θεωρούνται ρυπαροί και μολυσμένοι και γι αυτό απαγορεύεται ακόμα και να δουν τα όργανα.

Φιλιππίνες

Οι Φιλιππίνες, όντας ένα αρχιπέλαγος αποτελούμενο από 7.100 νησιά και λόγω των αντιθέσεων των δύο κυρίαρχων θρησκειών (ανάλογα με την περιοχή), του χριστιανισμού και του μωαμεθανισμού, παρουσιάζουν σύνθετη μουσική εικόνα. Παρόλα αυτά, το κυρίαρχο στοιχείο στη μουσική τους σε όλα τα μήκη και πλάτη είναι ο ρυθμός. Το πιο αντιπροσωπευτικό όργανο είναι το **ταγκούνγκο** (tagunggo) (βλ. φωτογραφία), όπου τα γκονγκ που αιωρούνται παίζουν ταυτόχρονα ρυθμικό και μελωδικό ρόλο. Τα υπόλοιπα όργανα που συνοδεύουν τόσο τα γκονγκ όσο και την ανθρώπινη φωνή κατασκευάζονται στην πλειοψηφία τους από μπαμπού. 🐼 Ένα μεγάλο μέρος της μουσικής δημιουργίας στις Φιλιππίνες βασίζεται στα πασίγνωστα έπη που συνδέονται είτε με τους εθνικούς τους ήρωες είτε με τον Μωάμεθ και τους απόγονούς του.

Μαριάννα Αναστασίου
Αθήνα, 30 Απριλίου 2004
manastasiou@megaron.gr

Βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε

Τα μουσικά παραδείγματα που χρησιμοποιήθηκαν σε αυτό το άρθρο προέρχονται από τα συνοδευτικά cd της έκδοσης *The Garland Encyclopedia of World Music*, New York, Garland Pub., 1998- , ενώ η ίδια έκδοση υπήρξε και η βασική πηγή πληροφοριών για το άρθρο.

Το μουσικό παράδειγμα της μουσικής του Θιβέτ προέρχεται από το cd *Tibet: Musiques Sacrees*. Paris: Ocora Radio France, 1989.

Προτεινόμενη Βιβλιογραφία και Δισκογραφία

📖 Στη Βιβλιοθήκη μπορείτε να βρείτε μια πληθώρα πηγών σχετικά με τη μουσική της 'Απω Ανατολής. Ανάμεσα στα άλλα βιβλία, ξεχωρίζουμε την *Garland Encyclopedia of World Music*. New York, Garland Pub., 1988-. ν. 4, ν.7.

📖 Στη Βιβλιοθήκη θα βρείτε ηχογραφήσεις παραδοσιακής μουσικής της 'Απω Ανατολής από τη σειρά cd της γαλλικής δισκογραφικής εταιρίας *Ocora*.